

Monumentnummer*: 514008

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **29 augustus 2005**
Kadaster deel/nr **82693/24**

*Woonplaats** **Jelsum** *Gemeente** **Leeuwarden** *Provincie** **Fryslân**

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jelsum	E			560
Jelsum	E			627
Jelsum	E			622
Jelsum	E			564
Jelsum	E			562
Jelsum	E			565
Jelsum	E			566
Jelsum	E			563
Jelsum	E			561

*Omschrijving***

Onderdeel 2

Omschrijving

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG. In de historische tuinaanleg van Dekemastate overheerst van oudsher de gebruiksfunctie, met mogelijk een bescheiden sieraanleg. Tot aan de restauratie van 1999-2000 was er sprake van verwaarlozing en achterstallig onderhoud. In het verlengde van de restauratie van de state in 1998-1999 is het noordwestelijke deel van de tuin in 1999-2000 opnieuw ingericht. Bij gebrek aan betrouwbare en gedetailleerde historische informatie heeft men getracht een beeld te realiseren van hoe het geweest heeft kunnen zijn. Enige prenten en kadastrale kaarten boden hierbij ondersteuning. Tot in de 17de eeuw was er rond de state hoofdzakelijk sprake van gebruiksgronden, bouw- en weiland. Afgezien van enkele bescheiden landschappelijke aanpassingen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

bestaat deze situatie nog steeds.

De tuin- en parkaanleg bestaat uit het centraal gelegen huiseiland met voorhof en achterplaats, ten oosten daarvan een omgrachte weide (het jonghof), ten zuiden daarvan een voorplein tussen het huiseiland en het tuinmanshuis (het plein), ten westen daarvan nuts- en siertuinen, een strook bos langs de noordgrens tussen de Jelsumer Vaart en de omgrachte weide (het nieuwe bos) en een aantal lanen en wandelpaden. De voorhof en achterplaats op het huiseiland zijn in 1999-2000 opnieuw ingericht. De voorhof kende van oorsprong een eenvoudige formele aanleg, waarin de vier tuinvazen stonden opgesteld en mogelijk ook de zonnewijzer. Het noordelijke deel was oorspronkelijk vermoedelijk als bleek in gebruik. In de huidige situatie is de voorhof opnieuw formeel ingericht rond de centraal geplaatste zonnewijzer. De vier vazen zijn naar de siertuin ten westen van het huiseiland verplaatst. De achterplaats is gedeeltelijk bestraat en voorzien van een bescheiden kruidentuin. De omgrachte schapenweide ten oosten van de state wordt de jonghof genoemd. Op een kaart uit 1820 was het westelijk deel ingericht als boomgaard. Rondom de weide staan nog een aantal elzen, mogelijk restanten aanwezig van oud (18de-eeuws) elzenlaantje. Op deze omgrachte weide is het hondje Nicko van de schrijver Havanck begraven. De ruimte tussen het huiseiland en het tuinmanshuis, waar de oprijlaan in een gebogen pad een beëindiging vindt, wordt het plein genoemd. De 19de- eeuwse landschappelijke aanleg van een rond gazon met een omgaand pad is hier in structuur nog aanwezig. In het midden van het gazon stond het Florabeeld, dit is bij de renovatiewerkzaamheden van 1999-2000 verplaatst naar de siertuin ten westen van het huiseiland. Het terrein ten westen van het huiseiland wordt aan de noord- en westzijde begrensd door een tuinmuur met spouw uit 1910, die als warmtemuur functioneert. In 1999-2000 is dit terrein opnieuw ingericht. Het zuidelijke deel is in gebruik genomen als siertuin. Op een vrijwel vierkant gazon zijn rond het centraal geplaatste Florabeeld in de vier hoeken de gietijzeren tuinvazen opgesteld. Ten noordwesten van deze siertuin staat de kas. De overgang naar het noordelijke deel, dat als boomgaard is ingericht, wordt gevormd door een berceau. Langs de tuinmuur is leifruit aangeplant. In het noordelijke deel van het stateterrein ligt een strook bos, het nieuwe bos genaamd. Dit is van oorsprong een perceel bouwland ten noorden van de omgrachte weide, dat in 1975 met bomen is beplant. Door het bos loopt een slingerend wandelpad, dat aansluit op de oude slingerende rondwandeling om de weide. Aan de noordzijde wordt het perceel begrensd door de Noorderlaan die langs de Jelsumer Vaart loopt. Het lanen- en padenstelsel bestaat uit de oprijlaan (de Swarte Singel), een tweede toegangslaan (de Finsterbuorrensingel), de Noorderlaan en de rondwandeling om de jonghof en door het nieuwe bos. De oprijlaan loopt vanaf de Dekemawei naar het voorplein en is beplant met monumentale geknotte linden. Zowel aan de zijde van de Dekemawei als op de overgang van de oprijlaan naar het voorplein markerden twee houten hekstijlen de laan. Deze zijn omstreeks 2000 gereconstrueerd. De Finsterbuorrensingel loopt van het voorplein naar de buurtschap Finsterbuorren en is beplant met bomen van verschillende soort. Deze laan heeft verder geen markeringen. De Noorderlaan loopt aan de noordzijde langs de Jelsumer Vaart en kruist in het oosten de met kastanjes beplante Kastanjelaan, die langs de oostzijde van de omgrachte weide (de jonghof) loopt. Met een jonger, 19de- eeuws slingerend pad, dat langs de zuidzijde van deze weide loopt, en een vrij recent pad dat door het nieuwe bos slingert, vormt de Kastanjelaan een rondwandeling om de omgrachte weide. Het 19de- eeuwse slingerende pad is in oorsprong mogelijk een oudere laan die getransformeerd werd tot een dubbele slinger in landschappelijke stijl. Tegenwoordig is er nog één slinger aanwezig. In de oostelijke hoek, op de kruising van de genoemde slinger met de Kastanjelaan, is een heuveltje opgeworpen, dat een uitzichtpunt over de weilanden vormt. Op Dekemastate komen veel verschillende stinzenplanten voor, waaronder holwortel, boshyacint, bostulp, aronskelk en gewone en knikkende vogelmelk.

Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG is van belang

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- vanwege de ouderdom en gaafheid van de structuur;
- als voorbeeld van een eenvoudige aanleg binnen de historisch gegroeide situatie;
- vanwege de monumentale, met geknotte linden beplante toegangslaan;
- vanwege de wandeling met uitzichtheuveltje rond de omgrachte weide;
- vanwege de samenhang met de andere complexonderdelen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg